

بررسی مزیت‌نسبی تولید سویای بهاره در ایران

• کیومرث نوری و • فهیمه جهان نما

اعضاء هیات علمی سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی
تاریخ دریافت: بهمن ماه ۱۳۸۵ تاریخ پذیرش: آبان ماه ۱۳۸۶
Email: k_noori@yahoo.com

چکیده

روغن نباتی در ایران عمدتاً از طریق واردات روغن خام و استخراج روغن از دانه‌های روغنی تولید داخلی تامین می‌شود. عمده منابع داخلی تولید روغن نباتی شامل پنبه‌دانه، سویا، آفتابگردان و گلرنگ بوده که در سال‌های اخیر کلزای نیز به آنها افزوده شده است. در حال حاضر، ایران یکی از بزرگترین واردکنندگان روغن نباتی به شمار می‌رود. در این راستا طرح تأمین منابع روغن نباتی کشور ۹۳-۱۳۸۴ در وزارت جهاد کشاورزی به اجرا گذاشته شده است تا با افزایش تولید دانه‌های روغنی در کشور، درصد خوداتکایی به تولید داخلی این محصول افزایش یابد. تحقیق حاضر با هدف بررسی وضعیت مزیت‌نسبی و حمایت از تولید سویای بهاره (آبی و دیم) به عنوان یکی از دانه‌های روغنی مهم در کشور به اجرا درآمد. با استفاده از ماتریس تحلیل سیاستی و همچنین شاخص‌های حمایتی، تلاش گردیده است وضعیت سویا در کشور بر اساس آمار و اطلاعات هزینه تولید وزارت جهاد کشاورزی طی سال‌های ۸۳-۱۳۷۷ تجزیه و تحلیل گردد. بررسی وضعیت حمایتی سویای بهاره نشان می‌دهد که علی‌رغم وجود مزیت نسبی در تولید این محصول در استان‌های عمده تولیدکننده، به طور کلی سیاست‌های دولت جنبه حمایتی لازم را نداشته است. برای رسیدن به اهداف برنامه اولاً؛ می‌بایست حمایت موثر از تولید دانه‌های روغنی در کشور به اجرا درآید. ثانیاً؛ نیازمند دیدگاه سیستمی است تا مجموعه محصولات کشاورزی در یک چارچوب مدنظر قرار گیرند، زیرا برنامه‌ریزی محصولی به طور مجزا برای هر یک از محصولات کشاورزی و تقریباً منفک از یکدیگر، در نهایت منجر به تضادی جدی‌تر در ساختار تولید محصولات کشاورزی می‌شود.

کلمات کلیدی: مزیت‌نسبی، ضرایب حمایتی، ماتریس تحلیل سیاستی، سویای بهاره، ایران

Pajouhesh & Sazandegi No:79 pp: 26 -35

Analysis of comparative advantages on Spring soybean in Iran

By: K.Noori and Jahan nama F., Members of Scientific Board, Agricultural Research & Education Organization (AREO), Tehran, Iran.

The important portion of cooking oil in Iran is accrued by import and only small part of it is domestic production. The main products for oil extraction are cottonseed, soybean, sunflower and safflower, but at recent years, rapeseed has been an important role between oil seeds. Iran is one of the biggest cooking oil importers in the world. Therefore, the Jihad-e-Agriculture ministry is going to increase oil seeds production in 10-year plans (2005-2014). The main purposes of this study have been to analyze comparative advantages and the protection policies in Spring soybean production in Iran. It is to mention that the data used for analysis is based on questionnaires filled by the Jihad-e-Agriculture ministry during 1998-2004 for production cost data. Policy Analysis Matrix (PAM) is an effective tool for measure the impact of government policies on the private and social profitability of economic activities that was applied in the research. The results indicate Spring soybean has comparative advantages in the provinces, which are main regions for production of these products. In general, government policies did not have supportive aspects. To follow the goals of the 10-year plans, it is necessary to have: a) effective protection of soybean production in the country, b) systematic programming for the main agricultural products, because with separate plan for each product, it is impossible to follow all of the different goals in one area.

Keywords: Comparative advantages, Protection coefficients, Policy analysis matrix (PAM), Spring soybean, Iran

مقدمه

در وزارت جهادکشاورزی طرحی تحت عنوان تأمین منابع روغن نباتی کشور ۹۳-۱۳۸۴ به اجرا در آمده است تا با افزایش تولید دانه‌های روغنی در کشور، درصد خود تکایی به تولید این محصول را افزایش دهد. با اجرای این طرح با دو فرض ثابت ماندن مصرف سرانه در وضعیت فعلی و یا کاهش ۱/۵ کیلوگرمی آن با هدف بهینه کردن مصرف، درصد خودتکایی در پایان دوره (سال ۱۳۹۳) به ترتیب معادل ۶۶/۳ و ۷۲/۶ درصد خواهد بود. با توجه به درصد خودتکایی حدود ۸ درصدی در سال ۱۳۸۳، افزایش آن به بیش از ۶۵ درصد در طی ده سال آینده بر اساس پیش‌بینی طرح مذکور، در صورت تحقق بسیار پرارزش و قابل ستایش خواهد بود (۵).

روغن نباتی خوراکی در ایران عمدتاً از طریق واردات روغن خام و استخراج روغن از دانه‌های روغنی تولید داخلی تأمین می‌گردد. بررسی تغییرات تولید دانه‌های روغنی در بین سال‌های ۱۳۴۱ تا ۱۳۸۴ بیانگر این موضوع است که در دهه ۴۰ پنبه دانه منبع اصلی تولید روغن نباتی در کشور بوده و پس از آن سویا و آفتابگردان نقش قابل توجهی را به خود اختصاص می‌دادند. از اواخر دهه ۷۰ دانه‌های روغنی همچون گلرنگ و کلزا نیز به این جمع افزوده شدند. تا اواسط دهه ۷۰ افزایش تولید دانه‌های روغنی با اولویت توسعه کشت آفتابگردان و سویا در دو استان مازندران و گلستان بود، سهم استان‌ها مذکور از کل تولید سویا در کشور بسیار قابل توجه می‌باشد.

بررسی روند تولید سویا بر اساس آمار نامه‌های کشاورزی وزارت جهادکشاورزی نیز نشان می‌دهد که بالاترین میزان تولید این محصول در سال ۱۳۷۳ و معادل ۲۳۰۳۰۶ تن بوده که با نوسانات کاهشی

و افزایشی در سال ۱۳۸۴ به ۲۲۴۵۰۰ تن رسیده است. هرچند تولید نسبت به سال ۱۳۷۳ کاهش یافته، اما روند تولید آن در سال‌های اخیر صعودی می‌باشد. بررسی میزان سطح زیرکشت سویا نیز نشان می‌دهد که نوسانات زیادی در سطح زیرکشت این محصول مشاهده می‌شود که بیشترین سطح زیرکشت این محصول در سال ۱۳۸۳ معادل ۱۰۸۸۵۰ هکتار بوده که در اولین سال برنامه ده ساله دانه‌های روغنی (۱۳۸۴) به ۱۰۶۰۰۰ هکتار کاهش یافته است.

جدول ۱- نشان می‌دهد که سطح زیرکشت و تولید سویا در سال ۱۳۸۴ در مقایسه با مقادیر آن در برنامه به ترتیب ۴۰/۳ و ۷۱/۱ درصد افزایش داشته است، به عبارت دیگر افزایش این محصول به مراتب بالاتر از اهداف برنامه می‌باشد. از سوی دیگر عملکرد سویا نیز ۱۹/۸ درصد در سال ۱۳۸۴ بیشتر از برنامه گزارش گردیده است. بطور کلی ملاحظه می‌گردد که شاخص‌های مورد بررسی سویا در سال ۱۳۸۴ نسبت به برنامه برتری قابل توجهی داشته است.

کارا نبودن سیاست‌های کشاورزی و یا هم راستا نبودن آنها با مزیت نسبی تولید محصولات کشاورزی، یکی از مهمترین اخلال‌های موجود در تولید محصولات کشاورزی در کشورهای مختلف و به ویژه کشورهای در حال توسعه است. نتایج تحقیقی نشان می‌دهد که سیاست قیمت‌گذاری محصولات استراتژیک کشاورزی در ایران به صورت کارا عمل ننموده است، به گونه‌ای که رابطه مبادله این محصولات در مقایسه با سایر محصولات صنعتی به ضرر محصولات کشاورزی بوده است. با توجه به محاسبه ضریب حمایت اسمی و تعدیل شده اینگونه نتیجه‌گیری شده است که در شرایط سیاست‌های تعدیل اقتصادی این ضرایب کوچکتر از یک بوده و گویای آن است که از قیمت

A و E: به ترتیب درآمد حاصل از هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای.
 B و F: به ترتیب مجموع ارزش نهاده‌های قابل تجارت هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای.
 C و G: به ترتیب مجموع ارزش نهاده‌های غیرقابل تجارت هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای.
 D و H: به ترتیب سود هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری (D) و سایه‌ای (H = E - F - G).
 I: تفاوت درآمد حاصل از هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای (I = A - E).
 J: تفاوت هزینه نهاده‌های قابل تجارت هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای (J = B - F).
 K: تفاوت هزینه نهاده‌های غیرقابل تجارت هر واحد محصول تولیدی در قیمت بازاری و سایه‌ای (K = C - G).
 L: مجموع ارزش سیاست‌های حمایتی یا بازدارنده دولت (L = I - J) یا (L = D - H).

ضرایب حمایتی

همانطور که اشاره شد، یکی از ویژگی‌های مهم روش ماتریس تحلیل سیاستی آن است که با اجزاء آن بسیاری از شاخص‌ها و ضرایب حمایتی قابل محاسبه هستند. با توجه به تئوری و جدول ماتریس تحلیل سیاستی شاخص‌های مورد نظر به صورت خلاصه به شرح جدول ۳ می‌باشد:

نتایج و بحث

برای محاسبه ماتریس تحلیل سیاستی لازم است توضیحاتی به طور خلاصه درباره عوامل موثر و نحوه محاسبه آنها به شرح ذیل ارائه گردد:

- عوامل تولید: کل نهاده‌های مورد استفاده در تولید محصولات کشاورزی به شکل زیر طبقه‌بندی می‌گردد:
 - الف) نهاده‌های قابل تجارت: نهاده‌هایی هستند که به آسانی در عرصه جهانی مورد مبادله قرار می‌گیرند که شامل کود شیمیایی (فسفات، اوره، پتاسه، نیترات آمونیم و سایر)، سموم (علف‌کش، حشره‌کش، قارچ‌کش و سایر)، بذر و بخشی از ماشین‌آلات می‌باشد.
 - ب) نهاده‌های غیرقابل تجارت (داخلی): این نهاده‌ها شامل نیروی کار، زمین، آب، کود حیوانی و بخشی از ماشین‌آلات است.
- ۲ - نرخ ارز: برای محاسبه مزیت نسبی و حمایت می‌بایست از نرخ ارز سایه‌ای استفاده شود. در مطالعه حاضر از نظریه برابری قدرت خرید^۱ به روش نسبی برای محاسبه نرخ واقعی ارز (نرخ سایه‌ای ارز) استفاده شده است. ضمناً مبنای قیمت بازار آزاد ارز در کشور، قیمت اعلامی از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است.
- ۳ - قیمت سایه‌ای سوپا: قیمت سایه‌ای محصولات وارداتی معمولاً برابر قیمت سیف (CIF) محصول وارد شده به کشور در نظر گرفته می‌شود.
- ۴ - قیمت سایه‌ای نهاده‌های قابل تجارت: برای کودهای شیمیایی

محصولات داخلی در مقایسه با قیمت‌های بین‌المللی حمایت کافی به عمل نیامده است (۱). در این راستا، نتایج تحقیق دیگری در خصوص حمایت قیمتی از محصولات کشاورزی در نرخ ارز آزاد نشان می‌دهد که محصولات مورد بررسی (گندم، برنج، جو، ذرت، پنبه، نخود، چغندر، سیب‌زمینی، پیاز و...) از حمایت منفی برخوردار بوده‌اند. بعبارت دیگر سیاست قیمت تضمینی دولت نه تنها منجر به حمایت از تولیدکنندگان داخلی نشده، بلکه بنحوی اعمال مالیات پنهان از طریق این سیاست را باعث شده است (۳).

مزیت نسبی محصولات کشاورزی در مطالعات زیادی طی دو دهه گذشته در کشور مورد بررسی قرار گرفته است، اما در خصوص مزیت نسبی دانه‌های روغنی مطالعات معدودی صورت گرفته است. در تحقیقی مزیت نسبی دانه‌های روغنی در استان فارس طی سال زارعی ۸۲-۱۳۸۱ مورد بررسی قرار گرفت. مزیت نسبی دانه‌های روغنی کلزا، گلرنگ، آفتابگردان و کنجد به روش شاخص هزینه منابع داخلی و بر اساس قدرت برابری خرید نسبی به ترتیب برابر ۰/۸۳، ۰/۲۷، ۰/۶۲ و ۰/۴۰ بوده است، بدین ترتیب استان فارس در تولید کلزا، آفتابگردان و کنجد دارای مزیت نسبی بوده اما در تولید محصول گلرنگ دارای عدم مزیت نسبی بوده است (۴). همچنین در مطالعه دیگری در استان‌های آذربایجان غربی، گلستان و خراسان در سال زارعی ۸۲-۱۳۸۱ وضعیت اقتصادی کلزا مورد بررسی قرار گرفت، نتایج بیانگر آن است که محصول کلزا در سه استان مورد نظر دارای مزیت نسبی بوده و شاخص DRC به ترتیب استان‌های فوق‌الذکر ۰/۹۱، ۰/۳۸، ۰/۹۶ می‌باشد (۲).

مزیت نسبی و شاخص‌های حمایتی در طول زمان و در اثر سیاست‌های مختلف دچار تغییر می‌گردد، بدین منظور در تحقیق حاضر یک دوره چند ساله برای بررسی وضعیت مزیت نسبی و سیاست‌های حمایتی سوپای بهاره به تفکیک آبی و دیم و در چند استان مهم تولیدکننده محصول مد نظر قرار گرفته است تا دیدگاه جامع‌تری نسبت به بررسی مزیت نسبی در یک سال در اختیار قرار دهد.

مواد و روش‌ها

آمار و اطلاعات

آمار و اطلاعات مورد نیاز در این تحقیق، از منابع آماری داخلی و خارجی استخراج گردید، به‌نحوی که آمار مربوط به مقدار و هزینه نهاده‌های مورد استفاده در تولید سوپا از طرح هزینه تولید وزارت جهاد کشاورزی طی دوره ۸۳-۱۳۷۷ و سایر آمارهای داخلی از بانک مرکزی، گمرک، مرکز آمار ایران و سایر نهاده‌های مربوطه جمع‌آوری گردید. آمارهای خارجی مورد نیاز نیز عمدتاً از سایت اطلاعات و آمار فائو گرفته شده است.

چارچوب ماتریس تحلیل سیاستی

ماتریس تحلیل سیاستی^۱ روشی برای تجزیه و تحلیل نقش حمایتی سیاست‌های دولت است که با تهیه آن می‌توان تعدادی از شاخص‌های نشان‌دهنده وضعیت حمایت و همچنین مزیت نسبی را از آن استخراج نمود. ماتریس تحلیل سیاستی در جدول زیر نشان داده شده است. متغیرهای جدول (۲) به شرح زیر تعریف می‌گردد:

جدول-۱: مقایسه برنامه پیشنهادی و وضعیت واقعی سویا در سال ۱۳۸۴ (هزار هکتار، تن، کیلوگرم)

محصول	برنامه پیشنهادی ۱			وضعیت واقعی ۲		
	سطح زیرکشت	تولید	عملکرد	سطح زیرکشت	تولید	عملکرد
سویا	۸۵	۱۳۷/۲	۱۶۱۴	۱۱۹/۳	۲۳۴/۷	۱۹۶۷

مأخذ: (۱) منبع شماره (۵) (۲) آمارنامه کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی سال ۱۳۸۴

جدول-۲: ماتریس تحلیل سیاستی (PAM)

درآمد	هزینه		سود	شرح
	نهادهای قابل تجارت	نهادهای غیرقابل تجارت		
A	B	C	D	قیمت بازاری
E	F	G	H	قیمت سایه‌ای
I	J	K	L	تفاوت

مأخذ: منبع شماره (۶)

جدول (۳): شاخص‌های مزیت نسبی و حمایتی بر اساس ماتریس تحلیل سیاستی

تفسیر شاخص	نحوه محاسبه	شاخص
$NPC > 1$ یعنی پرداخت یارانه ضمنی به تولیدکننده داخلی، $NPC < 1$ به مفهوم اعمال مالیات ضمنی بر تولیدکننده داخلی و $NPC = 1$ بیانگر مساوی بودن برآیند سیاست‌های یارانه‌ای ضمنی و مالیات ضمنی دولت از تولید محصول می‌باشد.	$NPC = \frac{A}{E}$	ضریب حمایت اسمی محصول ^۱ (NPC)
$NPI > 1$ به مفهوم دریافت مالیات از تولیدکننده داخلی برای مصرف نهاده‌های قابل تجارت، $NPI < 1$ به معنای بهره‌مند شدن کشاورزان داخلی از یارانه نهاده‌های قابل تجارت و $NPI = 1$ بیانگر مساوی بودن برآیند سیاست‌های حمایتی و مالیاتی دولت است.	$NPI = \frac{B}{F}$	ضریب حمایت اسمی نهاده‌ها ^۲ (NPI)
این ضریب اثر کل دخالت‌های دولت در بازار محصول و نهاده‌های قابل تجارت را نشان می‌دهد. $EPC > 1$ نشان‌دهنده وجود حمایت و $EPC < 1$ عدم وجود حمایت می‌باشد. $EPC = 1$ به معنای مساوی بودن برآیند حمایت مثبت و منفی دولت است.	$EPC = \frac{A - B}{E - F}$	ضریب حمایت موثر ^۳ (EPC)
این شاخص توانایی پرداخت سیستم به نهاده‌های داخلی (با در نظر گرفتن نرخ بازگشت نرمال برای سرمایه) را نشان می‌دهد. شاخص PCR هرچه کوچکتر باشد، توانایی رقابت بیشتر محصول را نشان می‌دهد.	$PCR = \frac{C}{A - B}$	نسبت هزینه بازاری ^۴ (PCR)
PC تغییر سود بازاری نسبت به سود سایه‌ای را نشان می‌دهد. برای مثال $PC = 1/5$ بیانگر اثر انتقالی سیاست‌ها در افزایش ۱/۵ برابری سود بازاری نسبت به سود سایه‌ای است. $PC < 1$ بیانگر آن است که اثر انتقالی سیاست‌ها منجر به کاهش سود بازاری شده است.	$PC = \frac{A - B - C}{E - F - G} = \frac{D}{H}$	ضریب سود ^۵ (PC)
هرچه شاخص SRP کوچکتر باشد نشان‌دهنده اختلال کمتر در سیستم است. اگر نارسایی‌های بازار غیرمعنی‌دار باشد، SPR اثر خالص سیاست‌های اختلال‌آور بر سیستم درآمدها را نشان می‌دهد.	$SRP = \frac{D - H}{E} = \frac{L}{E}$	نسبت یارانه به تولیدکنندگان ^۶ (SRP)
$DRC < 1$ بیانگر وجود مزیت نسبی در تولید داخلی محصول در مقایسه با محصول وارداتی است.	$DRC = \frac{G}{E - F}$	نسبت هزینه منابع داخلی ^۷ (DRC)

مأخذ: تهیه شده بر اساس منبع (۸)

دیگر شاخص مورد نظر SRP است، این شاخص در جدول ۵- برای اکثر استان‌های مورد مطالعه منفی است که نشان می‌دهد اثر خالص سیاست‌های دولت نیز در مقایسه با درآمد سایه‌ای، که در صورت عدم دخالت دولت و وجود بازار آزاد قابل حصول است، بر تولیدکنندگان محصول سویای بهاره آبی منفی است.

سویای بهاره دیم

سویای بهاره دیم عمدتاً در استان‌های گلستان و مازندران مورد کشت قرار می‌گیرد. ماتریس تحلیل سیاستی و شاخص‌های محاسبه شده برای این محصول به ترتیب در جداول ۶ و ۷ نشان داده شده است. برای هر دو استان طی سال‌های ۸۳-۱۳۷۷ شاخص DRC کوچکتر از یک است که بیانگر وجود مزیت نسبی در تولید این محصول است. از سوی دیگر شاخص PRC نیز برای هر دو استان و کل دوره مورد بررسی کوچکتر از یک است که حکایت از وجود قدرت رقابت در تولید این محصول در شرایط پرداخت به نهاده‌های غیرقابل تجارت در نقطه سر به سر نیز می‌باشد.

جدول ۷- بیان می‌کند که شاخص NPC برای دوره و استان‌های مورد بررسی کوچکتر از یک است که عدم حمایت از تولید محصول در داخل را نشان می‌دهد. همچنین شاخص NPI نیز در دوره مورد نظر کوچکتر از یک است و بهره‌مندی تولیدکننده داخلی از یارانه نهاده‌های قابل تجارت را نشان می‌دهد.

شاخص EPC برای محصول سویای بهاره دیم در سال ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ بزرگتر از یک گردیده است که نشان می‌دهد اثر دخالت در بازار محصول و نهاده‌های قابل تجارت در جهت حمایت از تولیدکنندگان قرار گرفته است اما در دیگر سال‌های دوره مورد بررسی این شاخص کوچکتر از یک می‌باشد. شاخص PC نیز دقیقاً نتیجه سازگار با شاخص EPC را به نمایش می‌گذارد، بنابراین در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ در کل اثر انتقالی سیاست‌های کشاورزی و کلان منجر به افزایش سود بازاری شده است.

شاخص SRP نیز طی سال‌های مورد بررسی (باستثناء سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱) منفی است که نشان می‌دهد نسبت اثر خالص سیاست‌های دولت بر درآمد سایه‌ای منفی است، مثبت بودن این شاخص طی سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۱ تاکید مجددی بر حمایتی بودن اثر خالص سیاست‌های دولت در این سال‌ها می‌باشد.

وضعیت حمایت از دانه‌های روغنی ۱۵ کشور (استرالیا، کانادا، جمهوری چک، مجارستان، ژاپن، کره جنوبی، مکزیک، لهستان، اسلواکی، سوئیس، ترکیه، آمریکا، استونی، لتونی و لیتوانی) و همچنین اتحادیه اروپا (شامل ۱۵ کشور) نشان می‌دهد هر چند تفاوت قابل توجهی بین کشورهای مورد بررسی از لحاظ حمایت وجود دارد اما در کل حمایت زیادی از دانه‌های روغنی صورت می‌گیرد. شاخص NPC تولیدکننده ۳ در این کشورها نشان می‌دهد که در بیشتر کشورهای تولیدکنندگان عمده دانه‌های روغنی نظیر اتحادیه اروپا، آمریکا و کانادا این شاخص در دوره ۰۴-۲۰۰۲ برابر یک بوده است، به عبارت دیگر قیمت دریافتی کشاورزان و قیمت مرزی برابر بوده است. در همین راستا بالاترین دخالت در قیمت بازار دانه‌های روغنی را کشورهایی همچون

به دلیل نوسانات شدید قیمت وارداتی کشور و عدم واردات در بعضی از سال‌ها، بجای متوسط قیمت وارداتی کشور از متوسط قیمت وارداتی جهانی این‌گونه کودها، بر اساس آمار فائو (FAO)، استفاده گردید. قیمت سایه‌ای سموم کشاورزی بر اساس متوسط قیمت وارداتی آنها به کشور، بر حسب آمار گمرک ایران، محاسبه گردید.

۵- قیمت سایه‌ای نهاده‌های غیرقابل تجارت: به دلیل غیر مبادله‌ای بودن این نهاده‌ها، قیمت مرزی برای محاسبه قیمت سایه‌ای آنها در دسترس نمی‌باشد. قیمت سایه‌ای نهاده‌های غیرقابل تجارت در واقع برابر هزینه فرصت آنهاست، لذا قیمت سایه‌ای این‌گونه نهاده‌ها برابر ارزش نهاده در بهترین حالت کاربرد آن می‌باشد. از این‌رو در تحقیق حاضر، قیمت سایه‌ای آنها معادل قیمت پرداختی از سوی تولیدکنندگان برای آنها منظور شده است. قابل ذکر است که روش‌های متفاوتی برای محاسبه قیمت سایه‌ای می‌توان بکار گرفت اما غیر رقابتی بودن و دخالت و نقش دولت در ارایه بعضی از آنها، بیشتر این روش‌ها را غیرکارا می‌نماید.

سویای بهاره آبی

نتایج حاصل برای سویای بهاره آبی به ترتیب در جداول ۴ و ۵ نشان داده شده است. شاخص DRC برای استان‌های مازندران، گلستان، لرستان و کل کشور طی سال‌های مورد بررسی کوچکتر از یک بوده و مزیت نسبی تولید محصول در کشور را بیان می‌کند. در سال ۱۳۷۸ برای استان گلستان $DRC=2/52$ است که به دلیل عملکرد پایین محصول در آن سال و در نتیجه هزینه بالای هر واحد تولیدی بوده است. در این راستا شاخص PCR بیان می‌کند که سیستم تا چه اندازه توانایی پرداخت به نهاده‌های داخلی را با حفظ قدرت رقابت دارد، این شاخص در سال ۱۳۷۸ برای استان‌های لرستان و گلستان و در سال ۱۳۸۱ در استان لرستان بزرگتر از یک می‌باشد که نشان می‌دهد علیرغم وجود مزیت نسبی، اگر برای نهاده‌های غیرقابل تجارت سود نرمال (در نقطه سر به سر) پرداخت گردد، قدرت رقابت در تولید این محصول وجود نخواهد داشت، در دیگر سال‌های مورد مطالعه این شاخص کوچکتر از یک بوده و نشان‌دهنده توانایی رقابت می‌باشد.

شاخص NPC در کلیه سال‌های مورد بررسی کوچکتر از یک بوده و بدان مفهوم است که قیمت بازاری محصول کمتر از قیمت سایه‌ای آن است، بعبارت دیگر مالیات ضمنی به تولیدکنندگان داخلی اعمال شده است. از سوی دیگر شاخص NPI در کلیه دوره مورد بررسی کوچکتر از یک است و به مفهوم بهره‌مندی تولیدکنندگان داخلی از یارانه نهاده‌های قابل تجارت می‌باشد.

شاخص EPC در کل دوره و همه استان‌ها به غیر از استان گلستان در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰، کوچکتر از یک است که نشان‌دهنده عدم وجود حمایت موثر از محصول سویای بهاره آبی است. شاخص PC شاخص کاملتری نسبت به EPC است که به استثناء لرستان و گلستان در سال ۱۳۸۰ در بقیه موارد این شاخص کوچکتر از یک بوده و حکایت از آن دارد که در کل اثر انتقالی سیاست‌های کشاورزی و کلان منجر به کاهش سود بازاری شده است که با نتایج حاصل از شاخص EPC نیز منطبق می‌باشد.

جدول ۴- ماتریس تحلیل سیاستی سویای بهاره آبی

سال	استان	نرخ	سود	هزینه نهاده‌های		درآمد
				غیرقابل تجارت	قابل تجارت	
۱۳۷۷	مازندران	بازاری	۳۰۱/۴۳	۶۳۱/۴۶	۲۴۴/۳۹	۱۱۷۷/۲۷
		سایه‌ای	۸۲۷/۱۵	۶۳۱/۴۶	۴۰۰/۰۶	۱۸۵۸/۶۷
		تفاوت	۵۲۵-/۷۲	۰	- ۱۵۵/۶۸	- ۶۸۱/۴۰
	گلستان	بازاری	۱۴۰/۱۰	۹۱۹/۴۳	۱۴۰/۴۷	۱۲۰۰/۰۰
		سایه‌ای	۷۰۶/۷۴	۹۱۹/۴۳	۲۳۲/۵۰	۱۸۵۸/۶۷
		تفاوت	- ۵۶۶/۶۴	۰	- ۹۲/۰۳	- ۶۵۸/۶۷
	کل	بازاری	۳۰۵/۲۰	۶۸۱/۰۶	۱۹۴/۲۲	۱۱۸۰/۴۸
		سایه‌ای	۸۳۲/۳۸	۶۸۱/۰۶	۳۴۵/۲۳	۱۸۵۸/۶۷
		تفاوت	- ۵۲۷/۱۸	۰	- ۱۵۱/۰۱	- ۶۷۸/۱۹
۱۳۷۸	مازندران	بازاری	۷۲۹/۱۹	۵۸۱/۵۱	۱۴۲/۹۹	۱۴۵۳/۶۶
		سایه‌ای	۱۰۲۴/۲۴	۵۸۱/۵۱	۳۵۸/۳۷	۱۹۶۴/۱۱
		تفاوت	- ۲۹۵/۰۸	۰	- ۲۱۵/۳۷	- ۵۱۰/۴۶
	لرستان	بازاری	- ۷۰/۷۹	۹۱۴/۸۸	۲۵۵/۹۱	۱۱۰۰/۰۱
		سایه‌ای	۴۶۵/۲۵	۹۱۴/۸۸	۵۸۳/۹۸	۱۹۶۴/۱۱
		تفاوت	- ۵۳۶/۰۴	۰	- ۳۲۸/۰۶	- ۸۶۴/۱۱
	گلستان	بازاری	- ۱۴۴۱/۱۷	۲۴۱۲/۹۵	۳۴۶/۸۸	۱۳۱۸/۶۶
		سایه‌ای	- ۱۴۵۶/۵۰	۲۴۱۲/۹۵	۱۰۰۷/۶۶	۱۹۶۴/۱۱
		تفاوت	۱۵/۳۳	۰	- ۶۶۰/۷۸	- ۶۴۵/۴۵
کل	بازاری	- ۳۴۲/۷۵	۱۳۹۴/۵۹	۲۲۰/۵۹	۱۲۷۲/۴۳	
	سایه‌ای	۲۵/۴۰	۱۳۹۴/۵۹	۵۴۴/۱۳	۱۹۶۴/۱۱	
	تفاوت	- ۳۶۸/۱۴	۰	- ۳۲۳/۵۴	- ۶۹۱/۶۸	
۱۳۷۹	گلستان	بازاری	۳۱۲/۳۰	۷۹۰/۴۰	۱۷۳/۱۶	۱۲۷۵/۸۶
		سایه‌ای	۱۰۶۳/۹۵	۷۹۰/۴۰	۳۹۹/۲۸	۲۲۵۳/۶۳
		تفاوت	- ۷۵۱/۶۵	۰	- ۲۲۶/۱۲	- ۹۷۷/۷۷
۱۳۸۰	لرستان	بازاری	۴۹/۹۱	۱۵۰۹/۳۴	۲۶۰/۸۱	۱۸۲۰/۰۶
		سایه‌ای	۴۴/۳۰	۱۵۰۹/۳۴	۵۳۵/۳۸	۲۰۸۹/۰۲
		تفاوت	۵/۶۱	۰	- ۲۷۴/۵۷	- ۲۶۸/۹۷
	گلستان	بازاری	۸۱۰/۱۹	۸۹۷/۱۰	۱۸۲/۷۳	۱۸۹۰/۰۲
		سایه‌ای	۶۸۱/۵۰	۸۹۷/۱۰	۵۱۰/۴۳	۲۰۸۹/۰۲
		تفاوت	۱۲۸/۷۰	۰	- ۳۲۷/۷۰	- ۱۹۹/۰۱
	کل	بازاری	۲۰۰/۶۲	۱۲۳۹/۲۶	۲۰۴/۲۸	۱۶۴۴/۱۶
		سایه‌ای	۳۸۲/۸۷	۱۲۳۹/۲۶	۴۶۶/۹۰	۲۰۸۹/۰۲
		تفاوت	- ۱۸۲/۲۵	۰	- ۲۶۲/۶۲	- ۴۴۴/۸۶
۱۳۸۱	لرستان	بازاری	- ۴۱۷/۷۷	۱۸۳۳/۸۴	۲۷۱/۶۵	۱۶۸۷/۷۱
		سایه‌ای	- ۳۵/۸۵	۱۸۳۳/۸۴	۵۸۲/۶۹	۲۳۸۰/۶۷
		تفاوت	- ۳۸۱/۹۲	۰	- ۳۱۱/۰۴	- ۶۹۲/۹۶
۱۳۸۲	گلستان	بازاری	-	-	-	-
		سایه‌ای	-	-	-	-
		تفاوت	-	-	-	-
۱۳۸۳	گلستان	بازاری	۵۸۴/۲۷	۱۶۸۹/۶۲	۲۴۲/۴۰	۲۵۱۶/۲۹
		سایه‌ای	۲۶۱۶/۴۲	۱۶۸۹/۶۲	۵۸۸/۲۰	۴۸۹۴/۲۴
		تفاوت	- ۲۰۳۲/۱۵	۰	- ۳۴۵/۸۰	- ۲۳۷۷/۹۵

ماخذ: محاسبات تحقیق

جدول (۵): شاخص‌های حمایتی سویای بهاره آبی

سال	استان	PCR	DRC	NPC	NPI	EPC	PC	SRP
۱۳۷۷	مازندران	۰/۶۸	۰/۴۳	۰/۶۳	۰/۶۱	۰/۶۴	۰/۳۶	- ۰/۲۸
	گلستان	۰/۸۷	۰/۵۷	۰/۶۵	۰/۶۰	۰/۶۵	۰/۲۰	- ۰/۳۰
	کل	۰/۶۹	۰/۴۵	۰/۶۴	۰/۵۶	۰/۶۵	۰/۳۷	- ۰/۲۸
۱۳۷۸	مازندران	۰/۴۴	۰/۳۶	۰/۷۴	۰/۴۰	۰/۸۲	۰/۷۱	- ۰/۱۵
	لرستان	۱/۰۸	۰/۶۶	۰/۵۶	۰/۴۴	۰/۶۱	- ۰/۱۵	- ۰/۲۷
	گلستان	۲/۴۸	۲/۵۲	۰/۶۷	۰/۳۴	۱/۰۲	۰/۹۹	۰/۰۱
۱۳۷۹	کل	۱/۳۳	۰/۹۸	۰/۶۵	۰/۴۱	۰/۷۴	- ۱/۵۰	- ۰/۱۹
	گلستان	۰/۷۲	۰/۴۳	۰/۵۷	۰/۴۳	۰/۵۹	۰/۲۹	- ۰/۳۳
	لرستان	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۸۷	۰/۴۹	۱/۰۰	۱/۱۳	۰/۰۰
۱۳۸۰	گلستان	۰/۵۳	۰/۵۷	۰/۹۰	۰/۳۶	۱/۰۸	۱/۱۹	۰/۰۶
	کل	۰/۸۶	۰/۷۶	۰/۷۹	۰/۴۴	۰/۸۹	۰/۵۲	- ۰/۰۹
	لرستان	۱/۳۰	۰/۹۲	۰/۷۱	۰/۴۷	۰/۷۹	- ۱/۶۲	- ۰/۱۶
۱۳۸۱	لرستان	۱/۳۰	۰/۹۲	۰/۷۱	۰/۴۷	۰/۷۹	- ۱/۶۲	- ۰/۱۶
۱۳۸۲	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۳۸۳	گلستان	۰/۷۴	۰/۳۹	۰/۵۱	۰/۴۱	۰/۵۳	۰/۲۲	- ۰/۴۲

ماخذ: محاسبات تحقیق

موافقت‌نامه کشاورزی سازمان تجارت جهانی، در کشورهای توسعه یافته بیشتر مورد توجه قرار گرفته است.

نتایج تحقیق حاضر برای سویای بهاره آبی و دیم نشان می‌دهد که مزیت نسبی در تولید این محصول وجود دارد و علیرغم تلاش جهت حمایت از تولید این محصول استراتژیک در تامین بخشی از روغن خوراکی مورد نیاز کشور، سیاست‌های دولت نتوانسته است منجر به حمایت موثر از تولید سویای بهاره در کشور شود. هرچند کشاورزان از بعضی از سیاست‌ها نظیر یارانه نهاده‌ای بهره‌مند شده‌اند، اما در کل با مالیات ضمنی روبرو بوده‌اند.

پیشنهادات

بر اساس نتایج حاصل از اجرای این تحقیق، پیشنهادات و راهکارهای سیاستی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

۱ - سیاست‌های اعمال شده در مورد محصول سویای بهاره علی‌رغم اهداف دولت و بخش کشاورزی مبنی بر حمایت از تولید دانه‌های روغنی منجر به حمایت موثری از تولید محصول نگردیده است. به منظور حمایت موثر، کلیه سیاست‌ها می‌بایست سازگاری لازم را با یکدیگر داشته و مجموعه سیاست‌های به صورت سیستمی مد نظر قرار گیرد. اجرای سیاست‌ها به طور مجزا و لحاظ نکردن دیدگاه سیستمی در خصوص آنها باعث می‌گردد که تداخل در آثار سیاست‌ها بوجود آید که ممکن است در نهایت برآیند کلی سیاست‌ها اثر منفی را بر تولید محصول اعمال نماید.

۲ - جنبه حمایتی سیاست‌های کشاورزی در مورد دانه‌های روغنی

کره جنوبی با ۸/۵۳، سوئیس ۳/۳۲، ژاپن ۱/۸۹ و ترکیه با ۱/۲۴ از نظر شاخص NPC تولیدکننده داشته‌اند (۷).

وضعیت حمایت از نظر شاخص NAC تولیدکننده ۴ نشان‌دهنده حقیقتی دیگر است، بر اساس موافقت‌نامه کشاورزی سازمان جهانی تجارت کشورها می‌بایست از دخالت‌های مستقیم به ویژه به صورت اخلاص قیمتی خودداری کنند، اما حمایت‌های درآمدی تا حدودی در قالب موافقت‌نامه مذکور امکان‌پذیر است. در این راستا بسیاری از کشورهای مورد بررسی تلاش کرده‌اند با استفاده از ابزارهای سیاستی از درآمد تولیدکنندگان حمایت به عمل آورند. بالاترین شاخص NAC تولیدکننده در دوره ۲۰۰۲-۲۰۰۴ به ترتیب مربوط به کره جنوبی ۸/۹۸، سوئیس ۶/۳۳، ژاپن ۲/۳۴، مکزیک ۱/۹۷، اتحادیه اروپا ۱/۵۸، ترکیه ۱/۲۵ و آمریکا ۱/۲۳ بوده است. ملاحظه می‌گردد بر خلاف کاهش در شاخص NPC در کشورهای عمده تولیدکننده، شاخص NAC در حد بالایی قرار دارد که نشان می‌دهد سیاست‌های حمایتی در این کشور بیشتر به سمت حمایت‌های درآمدی که اخلاص کمتری در بازار ایجاد می‌نماید حرکت کرده است (۷).

بدین ترتیب با تجزیه و تحلیل دو شاخص فوق‌الذکر می‌توان نتیجه گرفت که اولاً؛ هرچند بعضی از کشورها حمایت از دانه‌های روغنی را کاهش داده‌اند، اما در حال حاضر نیز حمایت قابل توجهی از تولید این محصول به عمل می‌آورند. ثانیاً؛ حمایت بعضی از کشورها همچون کره جنوبی، سوئیس، ژاپن، اتحادیه اروپا، مکزیک و آمریکا در حال حاضر بیش از سایر کشورها و بسیار قابل توجه می‌باشد. ثالثاً؛ حرکت در جهت استفاده از حمایت درآمدی به دلیل اخلاص کمتر و همخوانی بیشتر با

جدول ۶- ماتریس تحلیل سیاستی سویای بهاره دیم

درآمد	هزینه نهاده‌های		سود	نرخ	استان	سال
	قابل تجارت	غیرقابل تجارت				
۱۱۸۴/۴۶	۱۸۶/۳۳	۷۲۰/۱۲	۲۷۸/۰۱	بازاری	مازندران	۱۳۷۷
۱۸۵۸/۶۷	۳۰۹/۱۰	۷۲۰/۱۲	۸۲۹/۴۵	سایه‌ای		
- ۶۷۴/۲۱	- ۱۲۲/۷۶	۰	- ۵۵۱/۴۵	تفاوت		
۱۲۰۰/۳۳	۲۰۹/۷۰	۸۱۴/۷۳	۱۷۵/۹۰	بازاری	گلستان	
۱۸۵۸/۶۷	۳۷۶/۸۴	۸۱۴/۷۳	۶۶۷/۱۰	سایه‌ای		
- ۶۵۸/۳۴	- ۱۶۷/۱۴	۰	- ۴۹۱/۲۰	تفاوت		
۱۱۸۵/۴۰	۱۸۳/۸۱	۷۳۴/۲۲	۲۶۷/۳۷	بازاری	کل	
۱۸۵۸/۶۷	۳۱۲/۴۴	۷۳۴/۲۲	۸۱۲/۰۱	سایه‌ای		
- ۶۷۳/۲۷	- ۱۲۸/۶۳	۰	- ۵۴۴/۶۴	تفاوت		
۱۵۴۹/۸۶	۱۷۷/۴۰	۱۰۷۵/۶۳	۲۹۶/۸۳	بازاری	مازندران	۱۳۷۸
۱۹۶۴/۱۱	۴۲۴/۰۲	۱۰۷۵/۶۳	۴۶۴/۴۷	سایه‌ای		
- ۴۱۴/۲۵	- ۲۴۶/۶۱	۰	- ۱۶۷/۶۴	تفاوت		
۱۴۵۶/۹۰	۲۱۷/۷۱	۱۰۳۷/۷۵	۲۰۱/۴۵	بازاری	گلستان	
۱۹۶۴/۱۱	۴۵۹/۲۷	۱۰۳۷/۷۵	۴۶۷/۱۰	سایه‌ای		
- ۵۰۷/۲۱	- ۲۴۱/۵۶	۰	- ۲۶۵/۶۵	تفاوت		
۱۵۴۴/۱۲	۱۷۵/۸۶	۱۰۶۴/۹۰	۳۰۳/۳۶	بازاری	کل	
۱۹۶۴/۱۱	۴۲۷/۰۸	۱۰۶۴/۹۰	۴۷۲/۱۴	سایه‌ای		
- ۴۲۰/۰۰	- ۲۵۱/۲۲	۰	- ۱۶۸/۷۸	تفاوت		
۱۲۲۱/۴۲	۲۰۹/۲۶	۷۲۶/۴۱	۲۸۵/۷۵	بازاری	مازندران	۱۳۷۹
۲۲۵۲/۶۳	۳۵۷/۶۶	۷۲۶/۴۱	۱۱۶۹/۵۶	سایه‌ای		
- ۱۰۳۲/۲۱	۷۲۶/۴۱	۰	- ۸۸۳/۸۱	تفاوت		
۲۰۳۶/۶۳	۲۶۹/۷۹	۸۹۲/۲۶	۸۷۴/۵۸	بازاری	گلستان	
۲۲۵۲/۶۳	۶۲۷/۵۰	۸۹۲/۲۶	۷۳۳/۸۷	سایه‌ای		
- ۲۱۷/۰۰	- ۳۵۷/۷۱	۰	۱۴۰/۷۱	تفاوت		
۱۳۳۶/۷۳	۲۱۳/۸۶	۷۸۷/۰۳	۳۳۵/۸۳	بازاری	کل	
۲۲۵۲/۶۳	۳۹۴/۳۷	۷۸۷/۰۳	۱۰۷۲/۲۳	سایه‌ای		
- ۹۱۶/۹۰	- ۱۸۰/۵۱	۰	۷۳۶/۴۰	تفاوت		
۱۹۳۱/۵۱	۲۸۱/۵۸	۱۲۱۱/۶۰	۴۳۹/۳۳	بازاری	مازندران	۱۳۸۰
۲۰۸۹/۰۲	۶۳۲/۰۲	۱۲۱۱/۶۰	۲۴۵/۴۱	سایه‌ای		
- ۱۵۶/۵۱	- ۳۵۰/۴۴	۰	۱۹۳/۹۲	تفاوت		
۲۱۴۲/۹۸	۳۳۳/۷۵	۱۳۲۲/۹۵	۴۸۶/۲۸	بازاری	مازندران	۱۳۸۱
۲۳۸۰/۶۷	۶۵۹/۹۱	۱۳۲۲/۹۵	۳۹۷/۸۱	سایه‌ای		
- ۲۳۷/۶۹	- ۳۲۶/۱۷	۰	۸۸/۴۷	تفاوت		
۲۲۸۳/۸۰	۲۲۵/۲۴	۱۰۶۷/۶۶	۹۹۰/۸۹	بازاری	مازندران	۱۳۸۲
۳۲۷۳/۲۵	۴۵۰/۱۳	۱۰۶۷/۶۶	۱۷۵۵/۴۵	سایه‌ای		
- ۹۸۹/۴۵	- ۲۲۴/۸۹	۰	- ۷۶۴/۵۶	تفاوت		
۲۵۰۶/۴۰	۲۳۹/۴۲	۹۸۸/۸۰	۱۲۷۸/۱۹	بازاری	مازندران	۱۳۸۳
۴۸۹۴/۲۴	۶۱۶/۶۱	۹۸۸/۸۰	۳۲۸۸/۸۳	سایه‌ای		
- ۲۲۸۷/۸۴	- ۳۷۷/۲۰	۰	- ۲۰۱۰/۶۴	تفاوت		
۲۶۱۲/۰۴	۲۳۰/۸۹	۱۲۵۹/۲۰	۱۱۲۱/۹۵	بازاری	گلستان	
۴۸۹۴/۲۴	۷۸۰/۷۶	۱۲۵۹/۲۰	۲۸۵۴/۲۸	سایه‌ای		
- ۲۲۸۲/۲۰	- ۵۴۹/۸۷	۰	- ۱۷۳۲/۳۳	تفاوت		
۲۵۱۵/۲۶	۲۴۴/۰۲	۱۰۲۳/۱۶	۱۲۴۸/۰۹	بازاری	کل	
۴۸۹۴/۲۴	۶۴۹/۰۷	۱۰۲۳/۱۶	۳۲۲۲/۰۲	سایه‌ای		
- ۲۳۷۸/۹۸	- ۴۰۵/۰۵	۰	- ۱۹۷۳/۹۳	تفاوت		

ماخذ: محاسبات تحقیق

جدول ۷: شاخص‌های حمایتی سویای بهاره دیم

سال	استان	PCR	DRC	NPC	NPI	EPC	PC	SRP
۱۳۷۷	مازندران	۰/۷۲	۰/۴۶	۰/۶۴	۰/۶۰	۰/۶۴	۰/۳۴	- ۰/۳۰
	گلستان	۰/۸۲	۰/۵۵	۰/۶۵	۰/۵۶	۰/۶۷	۰/۲۶	- ۰/۲۶
	کل	۰/۷۳	۰/۴۷	۰/۶۴	۰/۵۹	۰/۶۵	۰/۳۳	- ۰/۲۹
۱۳۷۸	مازندران	۰/۷۸	۰/۷۰	۰/۷۹	۰/۴۲	۰/۸۹	۰/۶۴	- ۰/۰۹
	گلستان	۰/۸۴	۰/۶۹	۰/۷۴	۰/۴۷	۰/۸۲	۰/۴۳	- ۰/۱۴
	کل	۰/۷۸	۰/۶۹	۰/۷۹	۰/۴۱	۰/۸۹	۰/۶۴	- ۰/۰۹
۱۳۷۹	مازندران	۰/۷۲	۰/۳۸	۰/۵۴	۰/۵۹	۰/۵۳	۰/۲۴	- ۰/۳۹
	گلستان	۰/۵۱	۰/۵۵	۰/۹۰	۰/۴۳	۱/۹۰	۱/۱۹	- ۰/۰۶
	کل	۰/۷۰	۰/۴۲	۰/۵۹	۰/۵۴	۰/۶۰	۰/۳۱	- ۰/۳۳
۱۳۸۰	مازندران	۰/۷۳	۰/۸۳	۰/۹۳	۰/۴۵	۱/۱۳	۱/۷۹	۰/۰۹
۱۳۸۱	مازندران	۰/۷۳	۰/۷۷	۰/۹۰	۰/۵۱	۱/۰۵	۱/۲۲	۰/۰۴
۱۳۸۲	مازندران	۰/۵۲	۰/۳۸	۰/۷۰	۰/۵۰	۰/۷۳	۰/۵۶	- ۰/۲۳
۱۳۸۳	گلستان	۰/۵۳	۰/۳۱	۰/۵۳	۰/۳۰	۰/۵۸	۰/۳۹	- ۰/۳۵
	مازندران	۰/۴۴	۰/۲۳	۰/۵۱	۰/۳۹	۰/۵۳	۰/۳۹	- ۰/۴۱
	کل	۰/۴۵	۰/۲۴	۰/۵۱	۰/۳۸	۰/۵۴	۰/۳۹	- ۰/۴۰

ماخذ: محاسبات تحقیق

علاوه بر تشویق افزایش تولید به نحوی طراحی کردند که مزیت نسبی موجود تقویت گردد. بدین منظور جهت افزایش کارایی باید تحقیقات و نوآوری‌های فنی - اقتصادی کاملاً جدی تلقی گردد.

۴ - بحث افزایش خوداتکایی در تولید روغن نباتی بدون توجه به مصرف و الگوی مناسب تغذیه، از پایداری لازم برخوردار خواهد بود، بر این اساس باید همگام با اعمال سیاست‌های صحیح در جهت افزایش تولید در پی ایجاد الگوی مناسب در مصرف روغن نباتی نیز بود. اخلاص‌هایی در مصرف روغن نباتی وجود دارد که مهمترین آن توزیع یارانه‌ای و کوپنی این محصول است. حرکت به سوی اصلاح سیستم یارانه‌ای و توزیع کوپنی به نحوی که در قیمت‌های نسبی مواد غذایی اخلاص ایجاد نکند و تصمیم مصرف‌کننده را استوار بر قیمت مواد غذایی نماید در میان مدت و بلند مدت اجتناب ناپذیر می‌نماید. پرداخت مستقیم یارانه آن هم به قشری از جامعه که نیازمند دریافت چنین یارانه‌ای هستند، اولاً باعث هدفمند شدن یارانه خواهد شد. ثانیاً

در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که حمایت‌های گسترده‌ای از این محصولات به عمل می‌آید. بدین منظور فراهم ساختن زمینه‌های لازم برای حمایت موثر و هدفمند از تولید این محصولات در کشور به دلیل استراتژیک بودن محصول و هدف افزایش خود اتکایی جای هیچگونه تردیدی ندارد، اما این موضوع به مفهوم تحمیل بار مالی سنگین بر دولت به منظور حمایت نیست، بلکه اتخاذ سیاست‌های مناسب چند منظوره و هدفمند نمودن سیاست‌های فعلی رسیدن به چنین هدفی را بدون تحمیل یارانه اضافی و هنگفت به دولت میسر می‌سازد.

۳ - نتایج نشان داد که تولید سویای بهاره در دوره مورد بررسی دارای مزیت نسبی بوده است، توجه به این موضوع ضرورت دارد که مزیت نسبی و رقابت در طول زمان قابل تغییر می‌باشد و در صورت عدم بکارگیری سیاست‌های مناسب و روش‌ها و تکنیک‌های کارآمدتر، ممکن است مزیت نسبی فعلی به عدم مزیت نسبی در آینده تبدیل گردد. با توجه به هدف افزایش خود اتکایی در دانه‌های روغنی باید سیاست‌ها

در استان‌های آذربایجان غربی، گلستان و خراسان، گزارش نهایی طرح تحقیقاتی، سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، مرکز تحقیقات کشاورزی آذربایجان غربی.

۳ - رفاهیت، هوشنگ و همکاران، ۱۳۷۹؛ بررسی روند حمایت از بخش کشاورزی و ارزیابی اثرات موافقت‌نامه کشاورزی، گزارش نهایی طرح تحقیقاتی، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی.

۴ - محمدی، دادگر، ۱۳۸۳؛ تعیین مزیت نسبی دانه‌های روغنی و بررسی مشکلات تولید آنها در استان فارس، گزارش نهایی طرح تحقیقاتی، سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، مرکز تحقیقات کشاورزی فارس.

۵ - وزارت جهاد کشاورزی، ۱۳۸۳؛ طرح مقدماتی تامین منابع روغن نباتی کشور ۱۳۹۳-۱۳۸۴.

6- FAO, 1992; Agricultural price policy: Government and the market, training materials for agricultural planning, No.31, pp: 133-153

7- OECD, 2001; Agricultural policies in emerging and transition economies, special focus on non-tariff measures, OECD.

8- Pearson, S., Gostsch, C., and Bahri, S., 2003; Applications of the policy analysis matrix in Indonesian agriculture, www.macrofoodpolice

از اخلاص در قیمت نسبی مواد غذایی جلوگیری خواهد نمود. ثالثاً در اصلاح الگوی مصرف تأثیر قابل توجهی خواهد داشت.

پاورقی‌ها

- 1 - Policy Analysis Matrix
- 2 - Purchasing Power Parity (PPP)
- 3 - Producer Nominal Protection Coefficient
- 4 - Producer Nominal Assistance Coefficient
- 5 - Nominal Protection Coefficient
- 6 - Nominal Protection on Inputs
- 7 - Effective Protection Coefficient
- 8 - Private Cost Ratio
- 9- Profitability Coefficient
- 10 - Subsidy Ratio to Producers
- 11 - Domestic Resources Cost (DRC)

منابع مورد استفاده

- ۱ - پهلوان، مصیب، ۱۳۷۳؛ بررسی سیاست‌های قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران.
- ۲ - جدایی، علیرضا و همکاران، ۱۳۸۵؛ بررسی اقتصادی زراعت کلزا

